AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVİM Yorum • No: 2017 / 4 • Ocak 2017

KİTAP TANITIMI: 1909 ADANA ERMENİ OLAYLARI: 5 ADANALI NE DİYOR? - AHMET ERDOĞDU

Hazel ÇAĞAN ELBİR

Analist

1909 Adana Ermeni Olayları: 5 Adanalı Ne Diyor?

Ahmet Erdoğdu

Adana: 182 sayfa

ISBN: 978-605-030-683

Türkçe

2012de yayınlanan Belgelerle II. Meşrutiyetten Tehcire Adana Ermeni Olayları Günlüğü adlı bir kitabı da bulunan Ahmet Erdoğdu, 1968de Ankara Mühendislik ve Mimarlık Akademisine girmiştir. 1974te İnşaat Mühendisi olarak mezun olmuştur. Erdoğdunun ayrıca 1909 Adana Ermeni Olaylarına Başka Bir Pencereden Bakmak isimli henüz yayımlanmamış bir kitap çalışması da bulunmaktadır.

1909 Adana Ermeni Olayları: 5 Adanalı Ne Diyor?, E. Büyükelçi Onur Öymenin önsözüyle yayınlanmış, 1915 olaylarından önce Anadoluda, bilhassa Adanada meydana gelen Ermeni ayaklanmalarını önde gelen beş Adanalının yaşadıklarından aktaran bir çalışmadır. Bu çalışmada yazar, yabancı diplomatların raporlarına da yer vererek kitabın savlarını doğrulamaktadır. İstanbuldaki 31 Mart olaylarının ertesi günü başlayan Adanadaki Ermeni olayları 12 gün sürmüştür. Adanada ilk üç gün Müslümanlara yönelik katliamlar gerçekleştiren Ermeniler, olayların bir süre yatışmasını takiben eylemlerine devam etmiştir. Kitapta, 1909 Adana Ermeni olaylarına ilişkin çarpıcı bilgilere de yer verilmektedir. Bu bağlamda, günümüz tarihçileri, 31 Mart olayları ve Adanadaki Ermeni ayaklanmaları arasında doğrudan bir ilişki bulunmadığını ortaya koymuştur. 31 Martta Osmanlı devlet otoritesinin üzerinde şüphe yaratan durumların oluşması, Adanadaki karışıklığı tetiklemiştir. Berlin Anlaşması ile bağımsızlığını kazanan, bazı Osmanlı halkları gibi Ermeniler de bağımsızlık hevesiyle hareket etmiştir. Adana olaylarının tarihteki temelinde Osmanlı Devletinin 93 Harbi (Osmanlı-Rus Savaşı) hezimetin ve bunu takiben belli unsurların bağımsızlıklarını kazanmasının yattığını söylemek mümkündür. Anadoluda faaliyet gösteren Ermeni terör grupları ve bu grupların iletişim içinde olduğu İngilterede

kurulan Ermeni derneklerine mensup İngilizler kutsal topraklar olarak nitelendirdikleri Anadoluya misyonerlik faaliyetleri için gelmiştir. Bu faaliyetler kapsamında Ermenilere silah tedariki de bulunmaktadır. Kitapta, 1880lerden başlayarak, Kıbrıs Adasını bir silah deposu gibi kullanan firari Ermenilerin, buradan silah tedarik ederek Anadoluya nasıl silah soktukları ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Silahların Adaya nakliyesinde İngilizlerin büyük rolü olduğunun altı çizilmiştir. Ermenilerin silah tedarik ettiklerine dair yazışmalara da ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Sadece İngilizler değil, Amerikalıların da Zeytûn ve Anadoludaki diğer ayaklanmaların ardından Osmanlıya yönelik planları ve misyonerlik faaliyetleri kitapta yer almaktadır.

Kitapta Adananın o dönemdeki önde gelen beş ismine Ali Münif Yeğenağa, Damar Arıkoğlu, Ahmet Remzi Yüregir, İhsan Fikri (Mehmet İhsan) ve İsmail Safa Özlerin tanıklıklarına yer verilmiştir. Milletvekilliği ve gazetecilik yapmış Adanalı bu beş isim, Adanada şahit oldukları gelişmeleri belgelemişlerdir. Adanada isyan eden Ermenileri koruyan bir isim olan Vali Bahri Paşanın, Adana isyanındaki yanlı ve hatalı tutum ve kararları için Adana Valiliğinden alındığı Ali Münif Yeğenağa, Damar Arıkoğlu Ahmet Remzi Yüregir tarafından yazılmış belgelerde vurgulanmıştır.

Kitabında tarafsız bir şekilde ses getirmiş 92 kaynağa atıfta bulunan Erdoğdu, bu kaynaklara dayanarak okuyucuya çok çarpıcı bilgiler sunmaktadır. Olaylar sırasında İngiliz belgelerine göre 40 bin silahın Anadoluya girmiş olması, Ermeni nüfusun neredeyse iki katına çıkmış olması ve Ermenilere silah tedarik eden ülkelerin İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya ve Amerika savaş gemilerinin Anadolunun güney sahillerinde gezinmeye başlamalarının okuyucunun dikkatine sunulması kitabı daha da cazip kılmaktadır. Ermeni isyanlarının arkasındaki olayların bir örgü gibi işlendiğini gösteren kitap, bu döneme ait kaynakların birbirini tamamlar şekilde nasıl kullanılacağını gösteren örnek bir çalışma niteliği taşımaktadır.

Yazar Hakkında :

Hazel Çağan-Elbir AVİM'de analist olarak çalışmaktadır. Çağan-Elbir, Atılım Üniversitesi Politik Ekonomi bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

Atıfta bulunmak için: ELBİR, Hazel ÇAĞAN. 2026. "KİTAP TANITIMI: 1909 ADANA ERMENİ OLAYLARI: 5 ADANALI NE DİYOR? - AHMET ERDOĞDU." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2017 / 4. Ocak 09. Erişim Ekim 30, 2026. https://avim.org.tr/tr/Yorum/KITAP-TANITIMI-1909-ADANA-ERMENI-OLAYLARI-5-ADANALI-NE-DIYOR-AHMET-ERDOGDU

AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır